

Diarienummer U2020/00129/GV

Remissvar Validering för kompetensförsörjning och livslångt lärande SOU 2019:69, diarienummer U2020/00129/GV

Omställningsfonden är en kollektivavtalsstiftelse vars parter är Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, och Arbetsgivarorganisationen Sobona på arbetsgivar sidan samt fackförbunden Kommunal, OFR samt AkademikerAlliansen. Omställningsfondens uppdrag är att stötta såväl medarbetare som arbetsgivare och fackliga företrädare i kommuner, regioner och kommunala företag i samband med omställning och vid förebyggande insatser för att förhindra framtida arbetsbrist. Totalt är fler än 1 000 organisationer med sammanlagt cirka 1,2 miljoner medarbetare anslutna till Omställningsfonden.

Validering är viktigt

Omställningsfonden är positiv till Valideringsdelegationens förslag i stort men vill lyfta delar som är viktiga för den sektor som Omställningsfonden företräder, det vill säga kommun- och regionsektorn samt kommunala företag, nedan kallat välfärdssektorn. Att validering som en väg till en kvalifikation ska ha lika hög legitimitet som formell utbildning får gärna förtydligas ytterligare.

Att få ett väl fungerande system för att kunna validera kunskaper som människor på olika sätt tillgodogjort sig utan formell utbildning är av stor vikt. Det är viktigt både för personer som befinner sig utanför arbetsmarknaden och för dem som har ett arbete men som riskerar att hamna utanför om det inte finns bra strukturer för validering, även på högre nivå som högskola och universitet.

Validering är ett verktyg för medarbetare och arbetsgivare i det kontinuerliga arbetet med omställnings- och kompetensfrågor och för att säkra kompetensförsörjningen. Arbetsgivare i välfärdssektorn har medarbetare som de gärna vill behålla men som på grund av samhällsutvecklingen och nya riktlinjer inte längre uppfyller kraven för att kunna arbeta kvar. Dessa medarbetare behöver möjlighet att tillgodoräkna sig den kunskap och de erfarenheter som erhållits efter många år i yrket och att kunna likställa dem med akademiska studier. Här ser Omställningsfonden idag en brist, framförallt när det gäller att validera och pröva sina kunskaper mot högskole- och universitetsutbildningar.

Det är av största vikt att få en likvärdig validering över hela landet och att det finns gemensamma riktlinjer för de valideringar/prövningar som görs. Det är också ur ett ekonomiskt perspektiv mycket viktigt för både arbetsgivare, medarbetare och samhället i stort att det går att validera kunskaperna och därmed minska kostnaden för alla parter och korta frånvaron från arbetet. I välfärdssektorn handlar det om medarbetare som uppfyller en viktig samhällsfunktion och som behöver finnas på arbetet.

Ett sammanhållet och nationellt system för validering och en generell reglering av validering

Omställningsfonden håller med om att ett sammanhållet nationellt system är bra samt att en ökad kunskapsutveckling om vad validering är, vad validering ska innefatta och leda till är en förutsättning för en bra kvalitet i valideringsprocesserna. Det är viktigt för att validering ska vara tillgängligt för alla på alla nivåer.

Att det idag saknas en sammanhållen reglering och att validering definieras olika inom olika områden leder till att validering inte används eller utvecklas.

En ny, gemensam definition och förordning med generella bestämmelser om validering

Omställningsfonden tillstyrker förslaget att definieringen av validering ändras i Skollagen. Det behövs en sammanhållen och strukturerad process samt att definitionen på validering och dess innehåll är den samma oavsett var i landet du befinner dig.

Delegationen föreslår att en förordning med generella bestämmelser om validering införs. Förordningen ska innehålla skollagens definition av begreppet validering och ytterligare bestämmelser som beskriver hur en validering ska gå till. Detta ställer sig Omställningsfonden positiv till. Det är också positivt att valideringsinsatser inom samtliga utbildningsformer omfattas. Inom välfärdssektorn finns behov av att kunna validera kunskap som medarbetare tillägnat sig via arbetet på olika sätt som exempelvis internutbildningar och uppdragsutbildningar, vilka ofta håller hög kvalitet.

Den nationellt fastställda kompetensstandard som valideringen ska genomföras mot samt förslaget på ett behörigt organ som bekräftar att personen har kunskaper som motsvarar kraven, anser Omställningsfonden är framgångsfaktorer, och det behöver erbjudas på alla nivåer. Det behöver dock finnas en flexibilitet i de steg som valideringen innehåller. Ibland uppfylls syftet av valideringsprocessen med en fördjupad kartläggning och ibland kan den som ska valideras gå direkt till bedömning och erkännande.

Omställningsorganisationerna, som idag verkar på svensk arbetsmarknad och har erfarenhet och kunskap inom respektive bransch, kan axla en viktig roll och bland annat genomföra kompetenskartläggningar.

Ökad tydlighet om validering inom högskolan och yrkeshögskolan

Omställningsfonden är positiv till delegationens förslag att Universitetskanslersämbetet får i uppdrag att i samverkan med Universitets- och högskolerådet leda ett arbete för att ta fram rekommendationer för lärosätenas arbete med validering.

Omställningsfonden bidrar gärna med information och kunskap kring välfärdssektorns utmaningar då vi idag ser svårigheter med validering av reell kompetens för att kunna komplettera kunskap på högskole- och universitetsnivå.

I välfärdssektorn uppstår situationer när behörighetskrav ändras för yrkesgrupper och Omställningsfonden anser att medarbetare med många års erfarenhet i ett yrke ska kunna tillgodoräkna sig denna kompetens och komplettera med det som saknas utan att behöva börja om. Det är viktigt att kunna validera på ett sådant sätt att kunskapen en person skaffat sig under yrkeslivet i vissa fall kan jämföras med akademisk kunskap.

En nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Valideringsdelegationen bedömer att det finns ett stort behov av en samlad strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande där validering utgör en viktig beståndsdel. Det är även Omställningsfondens uppfattning.

Strategiarbetet kräver medverkan från aktörer på både regional och lokal nivå och omställningsorganisationerna och dess branschråd kan bidra på ett bra sätt i detta arbete. Omställningsfonden medverkar gärna i strategiarbetet då vi har god kännedom om kompetensbehoven i välfärdssektorn och eftersom vi ser att validering är en viktig och efterfrågad del som bör förbättras och förstärkas. Samarbetet är en viktig faktor för att strukturerna ska bli överblickbara, effektiva och hållbara på lång sikt och för att kunna möta de snabba förändringar som sker i välfärdssektorn.

Ett råd för validering under ledning av ansvarigt statsråd

Omställningsfonden håller med om att de synergier mellan den utveckling som görs i systemets olika delar ska tas tillvara på ett bättre sätt och att arbetet med validering därmed kan bli mer likvärdigt, oberoende av var valideringen genomförs. Det är bra att det finns en nationell organisation för detta men det är också viktigt att beslut i valideringsfrågor inte tas för långt ifrån verkligheten. Besluten behöver fattas på regional nivå så att de är förankrade i verksamheterna som berörs för att undvika att beslut blir verkningslösa och inte leder till en bättre och mer fungerande och sammanhållen valideringsprocess.

Kompetensförsörjning en grunduppgift för regionerna

Omställningsfonden tillstyrker förslaget att kompetensförsörjning bör vara en grunduppgift i det regionala utvecklingsansvaret och regleras i lag, vilket ger ett tydligt mandat till regionerna att arbeta med kompetensförsörjning och validering. Omställningsfonden är positiv till att regionerna får möjlighet att styra, driva och samordna, då de bäst känner till sin region och dess behov. Däremot anser Omställningsfonden att det är bättre med en finansiering där medel tilldelas regionerna istället för att de ska ansöka om medel. Det finns alltid olika anledningar till att en region inte söker medel och med ett ansökningsförfarande finns risk att valideringsmöjligheterna kommer att se olika ut i olika regioner och delar av landet. En statlig finansiering till regionerna är alltså en bättre väg då de kontinuerligt kan utveckla validering utifrån sina egna förutsättningar.

Omställningsfonden ser dock en fara i att kostnaden för regionernas uppgift att utveckla kompetensförsörjning och validering ska finansieras genom en omfördelning från utgiftsområde "Arbetsmarknad och Arbetsliv". Redan idag syns effekterna av Arbetsförmedlingens avveckling av kontor och hur den lokala och regionala närvaron förändras. För Omställningsfonden är den lokala närvaron och samarbetet med Arbetsförmedlingen med en nära tillgång till deras aktiviteter och insatser en framgångsfaktor för de personer som Omställningsfonden på olika sätt har till uppgift att stötta.

En långsiktig finansiering ökar möjligheterna till validering

Omställningsfonden tillstyrker förslaget om att utöka medlen för kompetensförsörjning och livslångt lärande i nästa programperiod för Europeiska Socialfonden. Det är en del i finansieringen för att välfärdssektorn ska klara de utmaningar som finns framöver när det gäller kompetensförsörjning. Omställningsfonden ser idag en svårighet att validera reell kompetens för tillgodoräknande inom formell utbildning och vet också att validering och prövning av kunskaper förvärvade i arbetet är en resurskrävande och kostsam verksamhet.

Omställningsfonden tillstyrker även bedömningen att en särskild ersättning bör betalas ut till högskolor och universitet. En kompensation för ökade arbetskostnader i samband med validering/prövning, förlorad intäkt vid en förkortad utbildningsinsats och stöd för ökade kostnader för att individanpassa utbildningsinsatser är en viktig del för att möjligheten till validering ska kunna erbjudas, förbättras och utvecklas.

I välfärdssektorn finns en problematik i samband med att nya lagkrav för yrkesutövning införs. Det handlar om kompetenta medarbetare som utövat sitt yrke under många år men som inte längre är behöriga. Dessa medarbetare riskerar då att hamna utanför arbetsmarknaden på grund av att det saknas möjligheter att validera och bedöma erfarenheten på ett relevant sätt där lärande i arbetet kan jämföras med akademiska studier. Ett exempel på detta är socialsekreterare där de nya lagkraven innebär krav på socionomexamen. Ett ekonomiskt tillskott för att skapa utrymme för att validera/pröva dessa medarbetares kunskap och skapa individanpassade utbildningsinsatser finns ett stort behov av i välfärdssektorn.

Förslaget avseende valideringsprojekt och att medfinansieringen bör lösas med nationellt avsatta medel är positivt och Omställningsfonden anser att det leder till ett mer långsiktigt och hållbart arbete med valideringsfrågor.

Kunskapen om validering behöver utvecklas

Omställningsfonden tillstyrker förslagen kring att medel tillförs för att säkerställa fortsatt finansiering av den fortbildning inom högskolan om validering som Skolverket hittills har finansierat. Förslaget är bra mot bakgrund av att det idag finns svårigheter när det gäller att validera sin erfarenhet mot akademiska studier. Omställningsfonden instämmer också i att forskningen kan behöva utökas för att kunna utveckla valideringsverksamheten på alla nivåer och för det livslånga lärandet för vuxna.

Omställningsfonden stödjer Valideringsdelegationens förslag kring ett statsbidrag för att utveckla validering av yrkeskompetens. För välfärdssektorn är det av vikt att vara med och utveckla valideringen för medarbetare som idag arbetar, men som på grund av den snabba utvecklingen snabbt måste kunna bygga på och växla kompetens för att kunna arbeta kvar. Kompetensförsörjningen är en stor utmaning för välfärdssektorn. Att kompetensutveckling kan ske på ett snabbt och flexibelt sätt vinner såväl den enskilde medarbetaren som arbetsgivaren och samhället i stort på.

Stödet till branscherna behöver stärkas

Omställningsfonden är positiv till förslaget att ett statsbidrag inrättas för att utveckla validering av yrkeskompetens men vill poängtera vikten av att utveckla valideringsmodeller för fler yrkesgrupper. I välfärdssektorn finns exempelvis Vård- och Omsorgscollege. Fler liknande samverkansformer för andra yrkesgrupper är önskvärdt och brådskande i välfärdssektorn. Det finns också behov av att kunna anpassa studieinnehåll och studietakt samt att kunna genomföra studier på distans vilket gör det möjligt att arbeta och studera samtidigt.

Ett exempel som är aktuellt i välfärdssektorn är fritidspedagoger som på grund av ändrade behörighetskrav inte kan fortsätta i yrket. Pedagogerna behövs och de har stor kunskap efter många år i yrket. För att denna kompetens inte ska gå förlorad krävs en relevant validering av pedagogernas reella kunskap och att de kan erbjudas en kompletterande utbildning på distans för att uppfylla de nya kraven och på så sätt kunna arbeta kvar. Det är en förlust för den enskilde individen, arbetsgivaren och samhället om dessa medarbetare tvingas avsluta sin anställning.

Ökad tillgång till validering i kommunal vuxenutbildning

Omställningsfonden stödjer valideringsdelegationens förslag att förtydliga hemkommunens skyldighet att erbjuda en inledande kartläggning inför utbildning eller prövning genom att skriva in det i skollagen. Också förslaget om att kommunerna inom vuxenutbildningen får en skyldighet att erbjuda elever validering stöds av Omställningsfonden. Vid dessa valideringar är det önskvärt att även belysa överförbara kompetenser, det vill säga att förvärvad kompetens inom ett område kan användas i ett annat. Valideringen behöver vara tillgänglig för individer med varierande bakgrund och nivå på svenska språkkunskaper.

Dock tror Omställningsfonden att kostnaderna för kommunerna kommer att öka betydligt mer än den bedömning som görs i utredningen. Framförallt kommer kostnaden för de flexibla utbildningsuppläggen efter valideringen att innebära mycket arbete och stora kostnader. De flexibla uppläggen är dock en förutsättning för att utbildningen ska gå att genomföra och det är en vinst för alla parter om utbildningstiden kan kortas.

Efter validering ska eleven ha rätt att få ett intyg och rektor ska kunna ge betyget E

Att den individuella studieplanen är viktig håller Omställningsfonden med om, denna tydliggör vägen framåt för individen och det blir lättare att direkt se vilka kompletteringar som behöver göras och att planera för det.

Att rektor ska kunna ge betyget E (Godkänd) efter validering utan prövning är Omställningsfonden positiv till. Det leder till en likvärdig dokumentation, stärker valideringens legitimitet och tydliggör att kunskaperna har bedömts utifrån samma kunskapsmål och kunskapskrav. För arbetsgivare är betyg ofta mer värt än ett intyg. Det ska också finnas möjlighet till prövning/bedömning för dem som vill nå ett högre betyg. Omställningsfonden kommer i kontakt med många personer som inte har sitt ursprung i Sverige och därmed har betyg från utlandet och att dessa också ska kunna få möjligheten till betyget E utan prövning ser vi som positivt.

Avslutning

Sammantaget är Omställningsfonden positiv till utredningens förslag och önskar ha en aktiv roll i arbetet på strategisk nivå för att bidra med kunskap om välfärdssektorns behov och utmaningar. Omställningsfonden kan också bidra och ta ansvar i samband med inledande kartläggningar och till viss del fördjupade kartläggningar. Omställningsfonden ansvarar för ett partsgemensamt avtal som bland annat möjliggör kompetensutveckling för medarbetare som riskerar en övertalighet och att kunna kombinera detta med en bra, lättillgänglig och utvecklad valideringsprocess bidrar till att lösa kompetensförsörjningen i välfärdssektorn.

Stockholm den 16 juni 2020

Eva Wikström
VD, Omställningsfonden